

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ СЕНСОМОТОРНОЇ СФЕРИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ ЗАСОБАМИ СЕНСОРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Сенсомоторна сфера є важливою складовою психофізичного розвитку дитини, яка забезпечує її активну взаємодію з довкіллям, сприяє формуванню пізнавальних процесів, мовлення, емоційно-вольової сфери та соціальної поведінки. Особливої уваги вона потребує у дітей з розладами аутистичного спектру (РАС), адже більшість з них мають сенсорні порушення, які негативно впливають на якість життя, ускладнюють адаптацію до шкільного середовища, погіршують розвиток дрібної та загальної моторики, координації рухів, саморегуляції та сприймання.

У контексті сучасних підходів до корекційно-розвиткової роботи з дітьми з РАС важливе місце посідає метод сенсорної інтеграції, який полягає в організації цілеспрямованих впливів на сенсорну систему дитини з метою гармонізації її сенсомоторного досвіду. Цей підхід є ефективним інструментом не лише для покращення моторики, а й для формування навичок саморегуляції, уваги, навчальної готовності та міжособистісної взаємодії.

Проблема розвитку сенсомоторної сфери у дітей з РАС та використання засобів сенсорної інтеграції активно вивчається як в закордонній, так і у вітчизняній науці: Дж. Айрес, С. Гживняк, Д. Велюш, І. Григус, Л. Захарова, Д. Йодзіс, Х. Качмарик, І. Крук, О. Кіпареєнко, Т. Козій, К. Островська, Т. Скрипник та ін. Змістовного наповнення і широкого практичного значення термін «сенсорна інтеграція» набув завдяки Джин Айрес, американській дослідниці у сфері нейропсихології та ерготерапії, яка створила першу цілісну концепцію сенсорної інтеграції. Згідно з визначенням Дж. Айрес, сенсорна інтеграція – це процес впорядкування сенсорних імпульсів, які надходять до мозку та в подальшому використовуються для здійснення адаптивної поведінки [2].

Однією з характерних рис психофізичного розвитку дітей з розладами аутистичного спектру є порушення сенсомоторної сфери. У таких випадках здатність до базового відчуття та сприймання зберігається, однак мозкова обробка сенсорних сигналів відбувається з порушеннями: дитина може відчувати дискомфорт, не усвідомлюючи його джерело, що провокує реакції емоційного напруження – крик, сльози, агресивну або аутоагресивну поведінку. Замість інтеграції сенсорних вражень у цілісний і зрозумілий образ, дитина застрягає на етапі фрагментарного або спотвореного

сприймання. У дітей з РАС неадекватне або надмірно повільне об'єднання відчуттів із довкіллям значно ускладнює адаптацію та навчання. Через труднощі в узгодженні сенсорних сигналів дитина не може сформувати точного образу реальності, навіть за умов постійної стимуляції, цей образ може залишатися викривленим. Такі труднощі супроводжуються дезорієнтацією у просторі, розпадом цілісного сприймання предметного світу, і фрагментарним сприйманням сигналів власного тіла або властивостей об'єктів (кольору, звуку, форми, текстури тощо).

Сенсорна терапія дедалі активніше впроваджується у практику роботи з дітьми з РАС. Цей підхід базується на використанні цілеспрямованих дій, що впливають на сенсорну систему дитини шляхом забезпечення тактильної, вестибулярної, пропріоцептивної та слухової стимуляції. Для цього застосовують спеціально підібране обладнання, зокрема гойдалки, сенсорні щітки, м'ячі та інші засоби, які забезпечують різноманітні сенсорні впливи [3].

Згідно з дослідженнями Т. Козій і Д. Велюша, терапія, побудована на принципах сенсорної інтеграції, допомагає врівноважити сенсорну чутливість у дітей з РАС, полегшує обробку сенсорної інформації та покращує здатність дитини адаптуватися до зовнішніх умов, сприяючи адекватнішій взаємодії з довкіллям [1]. Методика сенсорної інтеграції охоплює як сенсорну стимуляцію, так і поступову адаптацію реакцій нервової системи, що відбувається згідно із індивідуальними особливостями кожної дитини. У процесі занять активізуються різні частини тіла, які реагують на вестибулярні, пропріоцептивні та тактильні стимули.

Отже, засоби сенсорної інтеграції виступають потужним інструментом розвитку сенсомоторної сфери у дітей з РАС, що не лише сприяє покращенню їхньої адаптації до шкільного середовища, а й створює підґрунтя для подальшого всебічного розвитку особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Козій Т. П., Велюш Д. Ю. Ефективність застосування сенсорної інтеграції при аутизмі. *Педагогіка й сучасні аспекти фізичного виховання*. 2018. С. 260–270. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/8122> (дата звернення: 05.04.2025).
2. Ayres J. *Sensory Integration and the Child*. Los Angeles: Western Psychological Services, 1979. 191 p.
3. Zimmer M., Desch L., Rosen L. D., Bailey M. L., Wiley S. E. *Sensory integration therapies for children with developmental and behavioral disorders*. *Pediatrics*. 2012. №129 (6). P. 1186–1189.